

STADSARCHIEF – JAARVERSLAG 2008

Hof van Habsburg, Goswin de Stassartstraat 145.

T 015/20.43.46

www.mechelen.be/archief

Openingsuren:

- Algemene Leeszaal:
maandag, dinsdag en donderdag van 8.30 tot 12.00 en van 13.00 tot 17.00
- Leeszaal Genealogie (stamboomonderzoek):
woensdag van 8.30 tot 12.00 en van 13.00 tot 19.00 en
zaterdag van 8.30 tot 12.00 uur.

1. Bezoekerscijfers

	2006	2007	2008
Aantal bezoeken leeszaal	1.908	2.249	2.227
Aantal geraadpleegde documenten en boeken	9.571	11.563	11.406
Aantal bezoeken (page views) website Stadsarchief	4.115	2.497	11.833
Aantal bezoeken website Regionale Beeldbank	62.040	49.316	60.754

Opmerkingen bij de cijfers:

- De oude website van het Stadsarchief is slechts via doorklikken op de stadswebsite bereikbaar en ontvangt o.a. daardoor minder bezoekers. Een nieuwe website is in ontwikkeling.
- Vanaf oktober 2007 worden de cijfers van de website van de Ware Vrienden van het Archief bij deze van het stadsarchief geteld. Deze website biedt toegang aan op bronnen van het stadsarchief.
- De lagere bezoekerscijfers van de Beeldbank hebben voornamelijk te maken met een alternatieve verwerking van de cijfergegevens, doorgevoerd vanaf 2007.

2. Ontsluiting

Databank Bouwvergunningen (1770-1961)

In het najaar van 2004 werd i.s.m. de dienst Monumentenzorg en de GIS-cel een databank ontworpen die als algemene index kon dienen voor de in het stadsarchief bewaarde bouwvergunningen. De invoer van de gegevens op basis van de registers gebeurt door tijdelijke en vaste medewerkers.

In 2008 werden 3.630 vergunningen volledig ingevoerd, wat het totaal op 21.030 brengt voor de periode 1927-1961.

Er werd vooral gewerkt aan de jaren tussen 1927 en 1935. De vergunningen van de jaren 1952 tot 1956 werden stuk per stuk gecontroleerd, aangevuld en heringepakt. De indeling van de rekken werd aangepast zodat we een plank/rek inwonen.

De afgehandelde, opnieuw verpakte dossiers werden netjes, zuurvrij, bij elkaar gezet.

Zoals vorig jaar werden opnieuw "vermist" dossiers overgebracht uit het hulpdepot aan het Rode Kruisplein en toegevoegd aan de jaren tussen 1937 en 1952

We kunnen nu via de databank de gegevens van de bouwdoossiers tussen 1938 en 1961 volledig aanbieden. De jaren 1927, 1932 tot 1935 werden ook volledig ingevoerd.

Voor de Open Monumentendag en het project Anno Expo werden een groot aantal bouwplannen weerhouden die via de databank werden geselecteerd.

Aantal aanvragen raadpleging bouwplans (periode voor 1962)	2007	2008
	24	41

Vorig jaar werd een project gestart waarbij een 5-tal Vlaamse en Nederlandse stedelijke archiefdiensten de gedigitaliseerde bouwplannen van hun stad via het internet beschikbaar zouden stellen. Aanvankelijk werd daarbij gedacht om dit te doen via een Europese subsidieaanvraag. Uit een haalbaarheidstudie bleek echter dat deze aanvraag weinig slaagkansen had. Er werd dan ook besloten het project om te zetten naar een Vlaams-Nederlands project onder de naam MijnAdres. De Nederlandse overheid gaat het project subsidiëren. De Vlaamse Gemeenschap zorgde voor financiële ondersteuning van het voorbereidend traject.

Foto's, glas- en filmnegatieven

Sinds juli 2007 worden de foto's, glas- en filmnegatieven systematisch in databanken ingevoerd en zuurvrij heringepakt. Het betreft grosso modo de periode 1930-1977. Op dit ogenblik zijn er 6.575 glasnegatieven, 13.037 filmnegatieven en 413 foto's verwerkt. Het belang van deze collectie kan nauwelijks overschat worden. Ze geeft immers een gevarieerd beeld van het Mechelse stadsleven. Onder meer met het oog op Anno Expo, de grote tentoonstelling in 2008 rond Mechelen in de fifties, was ze heel waardevol.

Notariaatarchief

Het Stadsarchief Mechelen beschikt over een uitgebreid Notarieel Archief dat zich uitstrekt over de periode 1468-1928. Het is een buitengewoon rijke bron voor wie onderzoek doet naar de geschiedenis van Mechelen en omgeving.

Tot op heden was er echter geen geïntegreerde inventaris voorhanden. Hierdoor moest de onderzoeker verschillende toegangen gebruiken. Daarom werd in 2007 van start gegaan met de opmaak van een nieuwe uitgave waarin de onderzoeker alles in één oogopslag kan terugvinden. De nieuwe inventaris was eind 2008 klaar.

Deze handige uitgave (208 pagina's), voorzien van een inleiding en een overzicht van alle notarissen (380 in totaal), kost 10 euro, verzendkosten inbegrepen en kan besteld worden bij het stadsarchief. Indien u na bestelling de inventaris ter plaatse afhaalt, betaalt u slechts vijf euro.

Ontsluitingsactiviteiten van Werkgroep *De Ware Vrienden van het Archief*

De vrijwilligersgroep van de Ware Vrienden heeft ook dit jaar tal van activiteiten op zijn actief. Naast de assistentie, verleend aan onderzoekers in de leeszaal, en de lezingen gegeven voor tal van genealogische, heemkundige en andere verenigingen lag de klemtoon vooral op de ontsluitingsactiviteiten. De resultaten daarvan worden getoond op de website www.dewarevrienden.net/DWV/. Hieronder een overzicht van de voornaamste projecten.

Registers van de Amman (1545-1715)

Het project i.v.m. het ontsluiten van de registers van de Amman werd verdergezet. De amman of ambtsman was een ambtenaar die de vierschaar (of rechtbank) samenriep en haar het gezag verleende om te zetelen. Tijdens die zittingen handhaafde hij de orde. Verder was de amman ook diegene die verantwoordelijk was voor de inbeslagnames van eigendommen. De schriftelijke neerslag van die zittingen en inbeslagnames vertaalt zich in vier reeksen, bewaard op het Mechelse stadsarchief onder rubriek G. Erf- en ontervingen, II. Voor den Ambtman, Serie I - Serie IV, in totaal 42 registers. Van elke akte wordt een regest gemaakt en van elk register wordt dan indexen gemaakt op personen, straatnamen en toponiemen, namen van huizen, en instellingen. In de reeks: *Genealogisch Repertorium van het Mechelse District*, beheerd door Paul Behets, verschenen er dit jaar: Serie I, Beleyden en Uytwinningen registers 10-18 (1586-1622). De auteurs waren Jan Meutermans (10 en 18), Willem Miseur (11), Marvin Olbrechts (12-13, 15-17), Willy Hendrickx (14) en François Van der Jeught (15-16).

Notaris Harlinghen

François Van der Jeught maakte regesten en indexen op de registers 911-918 van het notariaat. Dit zijn protocollen van notaris Jan Harlinghen voor de periode 1625-1634.

Registers Burgerlijke Stand Mechelen (1796-1907)

Na voorbereidende herindexeringen in 2006 werd in 2007 het project daadwerkelijk opgestart en dit i.s.m. de firma Vanden Broele uit Brugge. In de loop van 2008 werd het inscannen van de akten door de firma afgerond.

Een groep vrijwilligers zorgde voor de indexering van de akten uit de periode 1840-1907. Eerder was dit al gebeurd voor de jaren 1820-1840. De volledige indexen zijn digitaal ter beschikking in de leeszaal Genealogie. Dezelfde vrijwilligers koppelden de indexen aan de beelden door Vanden Broele geleverd.

Op dit ogenblik worden de laatste correcties uitgevoerd.

In de loop van het voorjaar 2009 zal de Mechelse burgerlijke stand voor de periode 1796-1907 integraal digitaal ter beschikking zijn op de pc's in de leeszaal. Daarna komt deze van de deelgemeenten aan bod. De index van BS Walem werd voltooid, terwijl de BS Leest al voor de periode 1871-1900 ontsloten werd.

Databank Huizen

De werkgroep werkte tevens verder aan de database van de huizen in Mechelen en omgeving. Deze databank bevat ondertussen 20.000 vermeldingen uit diverse bronnen en is bestemd voor het historisch onderzoek naar huizen, straten en wijken.

Parochieregisters

Jan Meutermans rondde de gezinsreconstructies op basis van de parochieregisters af. Ze zijn terug te vinden op de website van de Ware Vrienden van het Archief:

www.dewarevrienden.net/DWV/

3. Aanwinsten en overdrachten

Tot de meest in het oog springende aanwinsten behoren:

- Archief en documentatie betreffende brouwerij Lamot: het betreft verschillende meters financieel archief, briefwisseling, verslagen van vergaderingen, documentatie betreffende de geschiedenis van de brouwerij, foto's, ... Deze documenten maken deel uit van de collectie Tony Van Ouytsel die de stad in de loop van het jaar aankocht. De museale objecten kregen een plaats in het Erfgoedcentrum Lamot.
- Vijf documenten met betrekking tot respectievelijk het Godshuis van Nassau en de Heilige Geesttafel van de Sint-Pietersparochie. Deze stukken kregen een plaats in het COO-archief.
- Drie atlassen van de militaire gebouwen in de stad Mechelen (Atlas des bâtiments militaires – Place de Malines, ca. 1900) en één map bouwplannen van de Kazerne Baron Michel. Dit alles werd geschonken door het Vlaams Vestingbouwkundig Centrum Simon Stevin vzw.
- Boek *Cronycke oft cort verhael vanden Grooten Raedt tot Mechelen, 1677-1678* door Remmerus Valerius aangevuld met anonieme 18de-eeuwse handgeschreven lijsten van leden van de Grote Raad en de stadsmagistraat (1260-1725).
- Een werk van Petrus Croon: *Historie van onse lieve Vrouvve van Hanswyck* (vollediger versie)
- Twee belangrijke veilingcatalogi: 1793-1807
- De dorpshuizen van Hombeek, Heffen, Leest, Muizen en Walem droegen negentiende- en twintigste-eeuwse bevolkingsregisters over.
- De stadsdienst Burgerlijke Stand droeg de registers van 1907 over.
- Tal van particulieren schonken boeken, documenten en foto's.

4. Historische bewaarbibliotheek

Enkele cijfers

Aanwinsten	2006	2007	2008
Mechelse Bibliotheek	162	261	294
Mechelse Bibliotheek Reeksen	/	/	32
Algemene Bibliotheek	114	114	142
Algemene Bibliotheek Reeksen	/	/	21
Administratieve Bibliotheek	15	6	4
Tijdschriften	379	636	239
CD-roms	14	4	1
TOTAAL aantal exemplaren	684	1021	733

Opmerkingen:

- Dubbels krijgen voortaan een nieuw nummer, vroeger werden ze onder het nummer van het eerste exemplaar ondergebracht.
- Reeksen kregen vroeger geen consequente signatuur. Nieuwe reeksen worden voortaan apart aangeduid en dit zowel voor de Mechelse als voor de Algemene Bibliotheek.
- De administratieve Bibliotheek omvat door het stadsbestuur uitgegeven of ontvangen administratieve werken.
- Tijdschriften omvatten aanwinsten door abonnementen, ruilabonnementen en giften. Naast tijdschriften worden ook werken uit de oude Mechelse Reeks en kranten hierbij verrekend.
- Van de cd-roms van 2007 en 2008 zijn er ook papieren versies.

In het kader van het steeds meer op de voorgrond tredend 'Cultureel Erfgoed in Vlaanderen' werd een nieuw abonnement genomen op het tijdschrift 'FARO: tijdschrift over cultureel erfgoed'. De andere abonnementen van al lopende tijdschriften werden minstens voor een jaar verlengd.

De fichier van de Mechelse Bibliotheek werd bijgehouden tot en met nummer M 10502
De fichier van de Algemene Bibliotheek werd bijgehouden tot en met nummer 22807

Project STCV - Short Title Catalogue Vlaanderen

Het Stadsarchief Mechelen nam als partner deel in een projectfase van de *Short Title Catalogue Vlaanderen*, een online databank waarin alle Vlaamse drukken uit de periode 1600-1800 ontsloten worden. Dit project startte op 1 september 2007 en liep tot 31 augustus 2008. STCV-projectmedewerker Diederik Lanoye zorgde voor de invoer van alle in Vlaanderen gedrukte boeken uit de periode voor 1800. In totaal gaat het om 2800 exemplaren waarvan 800 Mechelse uitgaven. Daaronder bevinden zich talrijke unieke edities die nergens anders werden aangetroffen. Alle werken werden opgenomen in de online catalogus www.stcv.be

Nazicht Mechelse Bibliotheek

In het najaar van 2008 gingen bibliotheekmedewerkster Lutgard Van Praet en vrijwilliger Koen De Zitter van start met een volledig nazicht van de Mechelse Bibliotheek. Ze doen dit zes uur per week. Hierbij kijken ze na of een boek zowel op fiche als in het depot aanwezig is, of het beschadigd is, of er meerdere exemplaren zijn en of er eventuele fouten in de signatuur zitten.

Al deze informatie wordt nauwkeurig bijgehouden met het oog op eventuele aankoop- en restauratiemaatregelen en als hulpmiddel naar een toekomstige bibliothecaris toe.

Boeken die beschadigd zijn of een hoog risico op beschadiging lopen worden tezelfdertijd zuurvrij ingepakt.

Op dit ogenblik zijn er 1457 van de 10505 nummers nagezien.

5. Medewerking aan tentoonstellingen

Het stadsarchief leende archiefstukken, foto's of tekeningen uit aan de volgende tentoonstellingen:

- "*Mechelen Bouwt. Architectuur en stedenbouw in de fifties*", in het kader van "Anno Expo", in het Erfgoedcentrum Lamot van 21 juni tot en met 14 september 2008.
- "*Vrijmetselarij in Mechelen. Over meer dan 200 jaar vrijmetselarij in onze regio*" in het Vrijzinnig Ontmoetingscentrum Mechelen van 27 september tot en met 19 oktober 2008.

6. Regionale Beeldbank

Het Stadsarchief droeg ook dit jaar bij aan de gebruikelijke publiekswerking via de website, de Streekkrant en het stadsmagazine Onder den Toren: schrijven van bijdragen en samenstellen van de digitale 'thematentoonstellingen'. In het najaar kwam de vernieuwde website online.

De verwerking van de heel omvangrijke maar ongeregistreerde beeldcollecties betreffende de jaren 1950 met het oog op het Anno Expo-project werd in sneltempo verder gezet (zie ook hierboven bij ontsluiting, foto's, film- en glasnegatieven). De meest interessante beelden werden ingescand en beschreven in de Beeldbank. Ook de beelden betreffende de *fifties*-architectuur aangeleverd door de Stedelijke Musea werden opgenomen in de Beeldbank. Daarnaast werden een aantal beelden uit de verzamelingen Berlemont, Joosen en Iconografie geselecteerd, ingescand en beschreven.

Alles samen betreft het zo'n 3000 bijkomende beelden die dit jaar online raadpleegbaar werden gemaakt voor het publiek (zie www.beeldbankmechelen.be). De Mechelse collecties in de beeldbank omvatten vandaag iets meer dan 12.000 beelden, waarvan 9000 uit de collecties van het stadsarchief, een 1000-tal afkomstig van andere Mechelse instellingen en ongeveer 1200 uit privéverzamelingen.

7. Unieke middeleeuwse literatuur ontdekt in het Mechelse Stadsarchief

Eind jaren 1980 werd een fragment van een boekrol ontdekt in een stadsrekening in het Stadsarchief. De historicus Wenceslaus Mertens (Aalst) en de toenmalige Mechelse stadsarchivaris Henri Installé maakten daarvan kopieën die vele jaren later terecht kwamen bij literatuurhistoricus Remco Sleiderink (Hogeschool-Universiteit Brussel) en boekhistoricus Herman Mulder (Koninklijke Bibliotheek van België). Zij besloten samen een editie te maken van de fragmentarische boekrol. Voor verder onderzoek kwamen ze naar het Stadsarchief. Ze ontdekten dit jaar dat de banden van de stadsrekeningen nog meer schatten herbergden.

Zo dook er een veertiende-eeuwse perkamenten boekrol van maar liefst anderhalve meter beschreven met experimentele poëzie op. Perkamenten boekrollen (= opgerolde en beschreven stroken perkament) zijn door hun kwetsbaarheid maar zelden overgeleverd. De Mechelse rol dateert van circa 1325 en is één van de vroegste literaire rollen die we kennen. Ook de lengte van anderhalve meter is opmerkelijk. Op de rol staat een nog onbekend gedicht dat bizarre beelden oproept. Ogenscheinlijke nonsens, erotische dubbelzinnigheden en politieke actualiteit wisselen elkaar af in dit stukje uiterst

geraffineerde poëzie. Met raadselachtige beeldspraak en symboliek schetst de dichter een ontluisterend beeld van een maatschappij in ontbinding. Deze poëzie weerspiegelt de onrust en onzekerheid in de eerste decennia na de Guldensporenslag (1302). Natuurrampen, hongersnood en epidemieën teisterden toen de bevolking van de Lage Landen.

Van *Jonathas & Rosafiere*, een ridderroman over een schokkende incestaffaire, vond men papieren bladen die meer dan een eeuw ouder zijn dan de fragmenten die al bekend waren. Tot nu toe waren de oudst bekende fragmenten die van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Die dateren van omstreeks 1480. De Mechelse verzen zijn bijna een eeuw ouder. Ze bevatten verhaalelementen die tot nu toe onbekend waren. De interpretatie van de roman moet bijgevolg dringend worden herzien.

Het staat vast dat de banden van de stadsrekeningen nog meer literatuurfragmenten bevatten. Zo zijn er zeker nog 150 extra verzen van de genoemde boekrol die nog in de band vastgeplakt zitten en bijgevolg onraadpleegbaar zijn. Op dit ogenblik is restauratrice Lieve Watteeuw (Minium) volop bezig met het losmaken van deze fragmenten.

De ontdekkingen kregen ruime aandacht in de Vlaamse en Nederlandse media. Daarnaast werd een dossier voorbereid om de fragmenten te laten opnemen in de Vlaamse topstukkenlijst.

8. Opzoekingen

Het Stadsarchief ontvangt een groot aantal aanvragen voor opzoekingen uit Bevolkingsregisters, registers van de Burgerlijke Stand en parochieregisters vanwege particulieren (hobbyisten), zelfstandigen (bijv. notarissen, beroepsgenealogen) en openbare diensten (bv. Ministerie van Financiën).

Opzoekingen	2006	2007	2008
Betaalde opzoekingen t.b.v. particulieren, zelfstandigen, andere overheden	87	57	80
Opzoekingen t.b.v. andere stadsdiensten			
- Stedelijke Begraafplaatsen	196	167	223
- Bevolking en Burgerlijke Stand	114	137	126
Totaal:	397	361	429

9. Informatieverstrekking

Naast de courante leeszaalwerking werden d.m.v. circa 278 mailberichten tal van inhoudelijke en praktische vragen beantwoord die particulieren en externe organisaties ons toezonden. In 2007 waren dat er 230.

10. Restauratie en conservering

Inbind- en restauratieactiviteiten werden uitbesteed bij:

- Beschermde Werkplaats Antwerpen (ACG): Drie exemplaren van de nieuwe inventaris op het notariaatarchief, telkens twee exemplaren van de nummers 37 en 38 (notaris Harlinghen) uit de reeks Genealogisch repertorium van het Mechels district, inbinden van kopies van de parochieregisters van Walem (samen vier banden).
- Bart Hellemans: restauratie van een affiche van J. Hunin uit de Franse periode (1800).
- Diamantgroep Tiendschuur Restauratie Atelier: restauratie van een bevolkingsregister en een notarisprotocol.
- Restauratie Atelier Helmond BV voerde schimmeltesten uit op archieven in vier locaties: het Stadsarchief, de archiefkelder onder het stadhuis, het Hof van Busleyden (dienstarchief van de Stedelijke Musea) en het politiecommissariaat in de Frederik de Merodestraat (archieven WO II).
- Minium (Lieve Watteeuw): restauratie van een oude stadsrekening, meer bepaald losmaken van literaire fragmenten uit de band (zie hierboven).

Er werd 28 meter oud archief zuurvrij heringepakt: de schepenregisters, een gedeelte van de registers van de amman en een gedeelte van de procuratoria.

De losse notariaatakten werden eveneens volledig zuurvrij heringepakt.

De parochieregisters en de burgerlijke stand van Mechelen (1796 tot en met 1820) werden zuurvrij ingepakt en naar het depot overgebracht.

11. Informatica

Kristof Michiels (Buzzbat VOF) ging in oktober van start met de ontwikkeling van een nieuwe website. Dit kadert in een project waarbij er een digitaal erfgoedforum ontwikkeld

wordt waarin alle diensten van de afdeling Erfgoedontwikkeling en Torens Aan de Dijle VZW een nieuwe webstek krijgen. De website zal in de loop van voorjaar 2009 online komen.

De dienst Informatica zorgde voor een nieuwe werkcomputer in het atelier op de derde verdieping, een nieuw fotokopietoestel en een nieuwe scanner.

Er werd een eigen digitaal fotoestel met statief aangevraagd. Op die manier zullen er reproducties geleverd kunnen worden van documenten waarvan er wegens conserveringsredenen geen fotokopies genomen kunnen worden.

Verder komt er met het oog op het vlot functioneren van de databank van de burgerlijke stand via de software Scansearch (zie hierboven) een eigen externe schijf voor het Stadsarchief. Hierop zullen ook andere databanken geplaatst kunnen worden. Er zijn ook extra pc's voor de leeszaal aangevraagd.

Willy Van de Vijver,
Stadsarchivaris